

UDK 929:001 (497.6 Sarajevo) "19"
Prethodno priopćenje

KRATAK OSVRT NA DRUŽENJE I RAZGOVORE SA DR. BORISOM NILEVIĆEM

Enes Pelidija

Filozofski fakultet – Odsjek za historiju, Sarajevo, Bosna i Hercegovina

U ovom kratkom sjećanju istaknuto je prijateljstvo, ali i naučna saradnja dva prijatelja. Osim iskrenog odnosa naglašeno je i duboko povjerenje koje su međusobno dijelili. U nekoliko iskaza ocrtni su lik i djelo Borisa Nilevića u teškim godinama političkog i ratnog previranja u Bosni i Hercegovini. Osim toga, potcrtan je primjer uvažavanja ljudi različitih vjerskih i nacionalnih pripadnosti koje ni rat nije mogao pomutiti.

Ključne riječi: Boris Nilević, prijateljstvo, Srpska pravoslavna crkva.

Još u toku studentskih dana upoznao sam se sa Borisom Nilevićem. No, pravo druženje, poznanstvo i iskreno prijateljstvo započelo je 1. septembra 1974. godine, kada smo istog dana kao asistenti zasnovali radni odnos u Institutu za istoriju u Sarajevu. Od tada smo se svakodnevno družili, razgovarali, dijelili lijepe, ali i one manje ugodne trenutke koje nam je život donosio. Posebno je to bilo prisutno u vrijeme naših zajedničkih odlazaka na postdiplomski studij na Filozofski fakultet u Beogradu, kao i na znanstvenim istraživanjima u tadašnjem Historijskom arhivu u Dubrovniku, te kroz zajedničko učestvovanje na više domaćih i međunarodnih znanstvenih skupova. U svim prilikama imali smo puno zajedničkih tema, kako iz privatnog života tako i razgovora koji su se odnosili na naše magistarske radove, doktorske disertacije, te članke i priloge koje smo pisali. Vrlo često smo se međusobno konsultirali oko nekih pitanja za koje smo tražili mišljenje "druge strane". Ne-

rijetko su primjedbe bile oštre i neugodne za “drugu stranu”, ali uvijek stručne i dobronamjerne. Zato se nikada nismo ni na trenutak ljutili, niti je to utjecalo na naše prijateljstvo. Naprotiv, uvijek se pokazala ispravnost onoga koji je ukazivao na propuste ili poboljšanje tekstova. Tako je bilo i 1999. godine, kada je Boris izabran na mjesto direktora Instituta za istoriju u Sarajevu. I dalje je više vremena provodio u zajedničkoj prostoriji gdje smo više godina zajedno radili, nego u kabinetu direktora. Izbor za direktora nije ni jednog trenutka promijenio njegovo ranije ponašanje i odnos prema kolegama, prijateljima i poznanicima. Građanski maniri koji su ga krasili svih prethodnih godina, i na koje je bio ponosan, nastavljeni su i u novim okolnostima.

Njegov privatni i društveni život nekako su se povezivali i sa znanstvenim radom. Kao asistent na historiji srednjovjekovne Bosne posebnu pažnju posvećivao je XV stoljeću. Tada je Kraljevina Bosna preživljavala svoje najteže vrijeme u borbi za opstanak. Njegov magistarski rad *Poslednji Pavlovići – Bosna sredinom XV stoljeća* odnosio se na ovaj vremenski period. To nije bilo slučajno. Rođen u Sarajevu, gdje je proveo cio život, bio je zaljubljenik šehera, ali i veliki patriota Bosne i Hercegovine. Nastojao je da u svojim radovima što realnije prikaže srednjovjekovnu bosansku državu, koja se ni po čemu u političkom, društvenom i privrednom životu nije razlikovala od zemalja u susjedstvu i široj regiji. To se vidi iz brojnih Borisovih radova koje je objavljivao u stručnim časopisima, kao i u magistarskom radu, koji je pod mentorstvom akademika Sime Ćirkovića uspješno odbranio na Filozofskom fakultetu u Beogradu 12. januara 1978. godine. Veliku pažnju posvećivao je kulturnom životu, a među zapaženim radovima su i oni o muzičkom životu srednjovjekovne Bosne. S pravom se može reći da je to bio pionirski rad o toj temi. Međutim, ni to nije bilo slučajno. Boris je živio u porodici u kojoj je majka Nada predavala muzički odgoj, a otac Božidar bio je profesor filozofije i njemačkog jezika. U takvom ambijentu živio je i odgajao se od najranijih dana moj prijatelj Boris. Vjerovatno su porodični život i odgoj utjecali da i u duhovnom pogledu nastavi tradiciju svojih roditelja. Njegova izrazita osobina bila je da nikada nije krio svoju vjersku pripadnost, ali je nije ni posebno naglašavao. Ponašao se prirodno, srdačno i neposredno. Cijenio je svoja svjetovna i duhovna uvjerenja, ali i poštovao druge. Posebno se sjećam dana ramazana kada nije jeo u kancelariji, jer sam ja postio. Ali se isto tako sjećam njegovih redovitih doručaka u kancelariji s posebnim naglaskom da mu je doručak majka spremila. Iako sam insistirao da ne mijenja svoju naviku jer meni ne smeta, nikada nije

poslušao, govoreći da zbog toga ne želi imati grijeh kod Boga. Jedino je kao strastveni pušač, koji je dnevno pušio od dvije do nepune četiri kutije cigareta, nastavio pušiti uz stalno izvinjenje da ne može prekinuti s tom navikom. Osim toga, u vrijeme značajnijih vjerskih blagdana znali smo otići skupa do crkve ili džamije, praveći društvo jedan drugom, i ako nas neko vidi, da nam ne može prikazati neki “izam”.

Imajući u vidu sve navedeno, nisam se iznenadio kada je uz saglasnost profesora Ćirkovića za doktorsku disertaciju uzeo da piše rad o temi *Srpska pravoslavna crkva u Bosni i Hercegovini do obnove Pečke patrijaršije 1557. godine*. Njegov pristup ovoj temi se umnogome razlikovao od njegovih prethodnika. Mada je koristio dokumente iz arhiva mnogih manastira i pravoslavnih crkava, zatim dokumente osmanske i zapadne provenijencije, najviše vremena u istraživanju proveo je u Državnom arhivu u Dubrovniku. Prema njegovim riječima, razlog takvome pristupu bila je želja da što objektivnije prikaže položaj crkve za vrijeme srednjovjekovnog i osmanskog perioda bosanske prošlosti, prostora koji je bio znatno širi od granica današnje Bosne i Hercegovine.¹ Dubrovčani, kao poslovni ljudi (trgovci i zanatlije), dugo vremena bili su prisutni u Bosni, pa su zbog svojih potreba bili i realniji u prikazivanju stanja i prilika u svom susjedstvu. Nilevićeva težnja ka objektivnosti prepoznatljiva je na stranicama njegove disertacije, koju je štampao u poznatoj Biblioteci “Kulturno nasljeđe” Izdavačkog preduzeća “Veselin Masleša” u Sarajevu 1990. godine.² Na osnovu arhivske građe o mnogim pitanjima osmanske države i Srpske pravoslavne crkve u Bosni i Hercegovini, Nilević donosi nove činjenice, nepoznate do tada, ali i preuzima stanovišta akademika Branislava Đurđeva, koji je sredinom XX stoljeća napisanim radovima i knjigom o ovoj temi uklonio jednostrano prikazivanje položaja Srpske pravoslavne crkve u Osmanskom carstvu.³ Tokom rada na disertaciji Boris se susreo sa velikim izazovom. Naime, ljudi iz tadašnje Službe državne bezbjednosti (SUP-a) pozivali su ga na “informativne razgovore”. O tome mi se prvi put povjerio nakon dva mjeseca poslije prvog poziva. To se ponovilo više puta. Samo u rijetkim trenucima kazao bi mi ponešto o tome. No, to ga nije pokolebalo da do kraja

---

¹ Nilević B. 1990. 10. *Srpska pravoslavna crkva u Bosni i Hercegovini do obnove Pečke patrijaršije 1557. godine*. Sarajevo: IP “Veselin Masleša” – Biblioteka “Kulturno nasljeđe”.

² Isto.

³ Đurđev B. *Historija naroda Jugoslavije II*. Zagreb MCMLIX. 102-113; 567-574; 1342-1351; Đurđev B. 1964. *Uloga crkve u starijoj istoriji srpskog naroda*. Sarajevo:

privede istraživanja i uspješno napiše disertaciju. Poslije 1990. godine, kada su se mnogi zbog najmanje sitnice prikazivali kao žrtve bivšeg režima, dostojanstven kao i uvijek, Boris jednostavno o tome nije govorio. Nije se prikazivao kao "žrtva". O tome je znao samo uski krug njegovih prijatelja.

Posebno će mi ostati u sjećanju Borisove riječi kada je za predsjednika Srpske demokratske stranke bio izabran Radovan Karadžić. Kao dugogodišnje komšije, dobro su se poznavali, ali i kao zemljaci imali su zajedničkih tema. Porodica Borisove majke, koja se djevojački prezivala Bošković, bila je porijeklom iz Crne Gore, kao i otac Božidar, koji je rođeni Podgoričanin. Njegov otac se, ipak, nakon izvjesnog vremena, iz Sarajeva, gdje je živio poslije 1945. godine, vratio u rodnu Podgoricu i tu završio ovozemaljski život. Iako mi je o današnjem haškom zatvoreniku u raznim prilikama i ranije pričao, što se moglo čuti samo među prijateljima, ovoga puta bio je direktan. Bez uvijanja mi je rekao sljedeće: *"Ovaj će čovjek srpskom narodu učiniti veliko zlo i osramotiti ga"*. Iako sam Borisa cijenio kao mudru i stalozenu ličnost, koja se nikada nije ustručavala iskazati svoj svjetovni i duhovni identitet, te kao osobu koja je voljela narod kome pripada, bio sam zbunjen njegovom izjavom. No, znao sam da je to kazao iz srca, uvjeren u ono što govori. Takvi su bili naši odnosi, da jedan pred drugim govorimo otvoreno, bez naglašavanja da se o tome ne priča. Povjerenje je bilo kao među braćom.

Kada je aprila 1992. godine počela agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu, bio sam uvjeren, za razliku od mnogih koje sam znao, da Boris Nilević neće otići iz rodnog Sarajeva. Svima sam isticao njegovu principijelnost i patriotizam. To je pokazao i obavljanjem finkcije direktora Instituta za istoriju u Sarajevu tokom četiri ratne godine. Kada se sredinom jula 1995. godine saznalo za genocid nad Bošnjacima Srebrenice, kao i kada je Radovan Karadžić izabran za predsjednika Srpske demokratske stranke 1990. godine, u jednom od rijetkih susreta, koji su bili takvi zbog moje zauzetosti u to vrijeme, kratko je kazao: *Sjećaš li se šta sam ti kazao o komšiji? To je ono čega sam se bojao*. Poslijeratne obaveze i dužnosti su utjecale da se nismo svakodnevno viđali. No, to nije utjecalo na naše prijateljstvo bez velikih riječi. Kada mu je umrla majka, odmah je došao da me obavijesti kao jednog od najbližih prijatelja. Takvi odnosi ostali su do kraja Borisovog ovozemaljskog života.

SUMMARY

A SHORT OVERVIEW ABOUT SOCIALISING AND CONVERSATIONS WITH BORIS NILEVIĆ

Prof. dr. Boris Nilević was a man whose friendship had to be earned, and when this happened, then he was open in his private and professional life. Cherishing of friendship between the author of this text and his sincere friend Boris Nilević was shown on several examples in the domains of science, politics, and social life in general.

Key words: Boris Nilević, friendship, The Serb Orthodox Church